

სალომე სიგუა*

კონფიდენციალურობა და პერსონალური მონაცემები: უფლებრივი განსხვავება და სამართლებრივი ანალიზი

I. შესავალი	85
II. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების სამართლებრივი საფუძვლები	86
1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია	89
2. ევროპის კავშირის ქარტია ძირითადი უფლებების შესახებ – პერსონალურ მონაცემთა დაცვა, როგორც დამოუკიდებელი ფუნდამენტური უფლება	95
3. სასამართლო პრაქტიკა	97
III. ზღვარი და განსხვავება: კონცეპტუალური და სამართლებრივი შეხედულებები	103
IV. დასკვნა	105

* სამართლის დოქტორანტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის მონვეული ლექტორი.

** კვლევა (PHDF-24-6338) განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მხარდაჭერით.

I. შესავალი

თანამედროვე ციფრულ რეალობაში, როდესაც ტექნოლოგიების განვითარების შედეგად პირადი ინფორმაცია იოლი წვდომისა და დამუშავების საგანი გახდა, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ინდივიდის უფლება პერსონალურ მონაცემთა დაცვაზე. ამ კონტექსტში იკვეთება ორი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული, თუმცა, შინაარსობრივად დამოუკიდებელი უფლება – კონფიდენციალურობის უფლება და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება. ორივე მათგანი ადამიანის ღირსების ფუნდამენტური გარანტიაა და საერთაშორისოდ აღიარებული უფლებების ფარგლებში განიხილება, თუმცა მათ შორის ზღვრის გატარება იურიდიული თვალსაზრისით კვლავაც გამოწვევად რჩება.

ციფრულ ეპოქაში, სადაც პერსონალური ინფორმაციის ნაკადი მუდმივი, მყისიერი და, ხშირად, უხილავია, ინდივიდუალური უფლებების დაცვა სულ უფრო რთული ხდება. ციფრულ ეპოქაში უმეტესწილად ერთმანეთს უპირისპირდება კონფიდენციალურობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებები. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ორი უფლება ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული, არ შეიძლება სინონიმებად იქნას აღქმული. კონფიდენციალურობის უფლება დიდი ხანია აღიარებულია, როგორც ადამიანის ფუნდამენტური უფლება, რომელიც დაფუძნებულია ღირსებასა და ავტონომიურობაზე, ხოლო პერსონალურ მონაცემთა დაცვა შედარებით ახალი უფლებაა, რომელიც გაჩნდა, როგორც პასუხი ციფრული ტექნოლოგიებისა და მონაცემთა ბაზაზე ორიენტირებული სისტემების მზარდ ძალაზე.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (ECHR) მე-8 მუხლის მიხედვით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ (ECtHR) პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება ფართოდ განმარტა, რათა მოეცვა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ასპექტებიც. საპირისპიროდ, ევროკავშირის ფუნდამენტური უფლებების ქარტიის მე-8 მუხლი პირდაპირ ადგენს პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლებას, როგორც კონფიდენციალურობისგან განცალკევებულ და განსხვავებულ უფლებას.

სტატია იკვლევს კონფიდენციალურობისა და მონაცემთა დაცვის უფლებებს შორის არსებულ ნიუანსურ კავშირს, აფასებს მათ

სამართლებრივ საფუძვლებსა და პრაქტიკულ შედეგებს და განიხილავს, თუ როგორ ეკიდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნული უფლებების გადაფარვასა და დიფერენცირებას. ECtHR-ის პრეცედენტული სამართლის დეტალური ანალიზის საფუძველზე, სტატია განმარტავს კონფიდენციალურობასა და მონაცემთა დაცვას შორის არსებულ საზღვრებსა და ურთიერთქმედებას და ასახავს იმ გამოწვევებს, რომლებიც წარმოიქმნება თანამედროვე ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების, სახელმწიფო ინტერესებისა და კომერციული მონაცემთა დამუშავების პრაქტიკის პირობებში.

II. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლების სამართლებრივი საფუძვლები

ტრადიციულად, კონფიდენციალურობის კონცეფცია ვრცელდება კომუნიკაციის საიდუმლოებაზე და მოიცავს ტელეფონით, ელექტრონული ფოსტითა და კომუნიკაციის სხვა საშუალებებით გაცვლილი ინფორმაციის დაცვას, მათ შორის ინტერნეტში განთავსებულ პერსონალურ მონაცემებსაც. ამავდროულად, იდენტიფიცირებული ან იდენტიფიცირებადი პირის შესახებ პერსონალური მონაცემების ცნება მოიცავს არა მხოლოდ ტექსტურ მონაცემებს – როგორცაა პირის სახელი, მისამართი, დაბადების თარიღი, პირადობის მოწმობის ნომერი და სატელეფონო ნომერი – არამედ ვიზუალურ და აუდიო-მასალებსაც, მათ შორის ფოტოებს, ვიდეოჩანაწერებსა და ხმის ნიმუშებს, მაშინაც კი, როდესაც ისინი მიღებულია საჯარო სივრცეში. აღნიშნული მონაცემები, რიგ შემთხვევებში, შეიძლება შეიცავდეს კონფიდენციალურ ინფორმაციას პირის ოჯახური ან პირადი ცხოვრების შესახებ. ევროპული სამართლებრივი ჩარჩოს მიხედვით, კონფიდენციალურობა მოიცავს ინდივიდის „პირადი სივრცის“ დაცვას, რომელიც სცილდება მონაცემთა დაცვის ფარგლებს. ამ კონტექსტში, კონფიდენციალურობა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც უფრო ფართო და შედარებით დამოუკიდებელი ცნება, ვიდრე მონაცემთა დაცვა, თუმცა მათ შორის შესაძლოა არსებობდეს მნიშვნელოვანი გადაკვეთა და ურთიერთდამოკიდებულება.¹

¹ C. Kuner, An International Legal Framework for Data Protection: Issues and

პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება მჭიდროდ უკავშირდება ერთმანეთს, თუმცა, რეალურად საქმე გვაქვს ორ დამოუკიდებელ უფლებასთან: პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, რომელიც ევროპულ სამართალში მოხსენიებულია პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებად, საერთაშორისო სამართალში წარმოიშვა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის (UDHR) ფარგლებში 1948 წელს, როგორც ერთ-ერთი ფუნდამენტური და დაცული უფლება. UDHR-ის მიღებიდან მალევე, ეს უფლება აღიარა ევროპამაც, კერძოდ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კონვენციამ (ECHR), რომელიც 1950 წელს შეიქმნა და ხელმომწერი სახელმწიფოებისათვის სავალდებულო ძალა აქვს. ECHR-ის თანახმად, ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, საცხოვრებელსა და მიმონერას. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად, მნიშვნელოვანი და ლეგიტიმური საჯარო ინტერესების დასაცავად, და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში.²

UDHR და ECHR მიღებულია კომპიუტერების, ინტერნეტისა და ინფორმაციული საზოგადოების განვითარებაზე გაცილებით ადრე. ამ მოვლენებმა ადამიანებსა და საზოგადოებას მნიშვნელოვანი სარგებელი მოუტანა, გააუმჯობესა ცხოვრების ხარისხი, ეფექტურობა და პროდუქტიულობა, თუმცა, ამავდროულად, ახალი საფრთხეებიც შეუქმნა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებას. პერსონალური ინფორმაციის შეგროვებისა და გამოყენების მარეგულირებელი სპეციფიკური წესების საჭიროებამ წარმოქმნა პირადი ცხოვრების ახალი კონცეფცია, რომელიც სხვადასხვა იურისდიქციაში ცნობილია, როგორც „საინფორმაციო პირადი ცხოვრება“ ან „ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება“. კონცეფციამ განაპირობა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სპეციალური სამართლებრივი რეგულაციების შემუშავებაც.

Prospects, Computer Law & Security Review, Vol. 25, 2009, 313.

² ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა სააგენტო და ევროპის საბჭო, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი: სს ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი, 2018, გვ. 21. ISBN 978-9941-9658-9-0.

პირადი ცხოვრების პატივისცემისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებები მჭიდროდ უკავშირდება ერთმანეთს. ორივე ესწრაფვის მსგავსი ღირებულებების – ადამიანთა დამოუკიდებლობისა და ღირსების – დაცვას. შესაბამისად, აღნიშნული უფლებები ადამიანებს ანიჭებს პერსონალურ სივრცეს, სადაც თავიანთი პიროვნების, აზროვნებისა და შეხედულებების თავისუფლად განვითარება და ფორმირება შეუძლიათ. ამრიგად, აღნიშნული ორი უფლება მნიშვნელოვანი წინაპირობაა სხვა ისეთ ფუნდამენტურ უფლებათა განხორციელებისთვის, როგორიცაა გამოხატვის თავისუფლება, მშვიდობიანი შეკრებისა და გაერთიანების უფლება, რელიგიის თავისუფლება და ა.შ.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვა თანამედროვე და აქტუალურ უფლებად მიიჩნევა,³ რომელიც ქმნის კონტროლისა და დაბალანსების სისტემას პიროვნების დასაცავად პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების პროცესში. დამუშავება უნდა აკმაყოფილებდეს ასეთი მონაცემების დაცვის ძირითად კომპონენტებს, კერძოდ, მოთხოვნებს დამოუკიდებელი ზედამხედველობისა და მონაცემთა სუბიექტის უფლებათა პატივისცემის შესახებ.⁴

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება წარმოადგენს ინდივიდის უფლებას, თავად აკონტროლოს მის შესახებ შეგროვებული, დამუშავებული და გადაცემული ინფორმაცია. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული უფლება ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის ფარგლებშიც განიხილება, ის ცალკე დეტალიზებულია 1981 წლის ევროპის საბჭოს კონვენციაში №108 („პირადი ხასიათის მონაცემთა ავტომატური დამუშავებისას ინდივიდების დაცვის შესახებ“) და ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია (GDPR).

³ გენერალური ადვოკატი ელენაორ შარპსტონი ამ საქმეს ორ განსხვავებულ უფლებას უკავშირებდა – პირადი ცხოვრების დაცვის „კლასიკურ“ და მონაცემთა დაცვის „თანამედროვე“ უფლებებს. იხ. Opinion of Advocate General Sharpston, Joined Cases C-92/09 and C-93/09, Volker und Markus Schecke GbR and Hartmut Eifert v. Land Hessen, [2010] ECR I-11063, §71.

⁴ P. Hustinx, EU Data Protection Law: the Review of Directive 95/46/EC and the Proposed General Data Protection Regulation, <https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/14-09-15_article_eui_en.pdf> [26.08.2025].

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია

UDHR-ის მე-12 მუხლი, რომელიც პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემას შეეხება, პირველი საერთაშორისო ინსტრუმენტია, რომლითაც დადგინდა, რომ ადამიანს აქვს უფლება, საკუთარი პირადი სივრცე დაიცვას სხვისი, განსაკუთრებით კი სახელმწიფოს ჩარევისგან. UDHR-ს სავალდებულო იურიდიული ძალა არ გააჩნია, თუმცა, აქვს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ფუძემდებლური ინსტრუმენტის მნიშვნელოვანი სტატუსი, რომელმაც გავლენა მოახდინა ადამიანის უფლებათა ინსტრუმენტების შექმნაზე ევროპაში.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად, პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლების დარღვევის შემთხვევები განიხილება კონვენციის მე-8 მუხლის კონტექსტში, რომელიც უზრუნველყოფს პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებას. მე-8 მუხლით გათვალისწინებული პირადი ცხოვრების დაცვა თავდაპირველად ფოკუსირებული იყო საჯარო ხელისუფლების ჩარევისგან დაცვაზე, კერძო სფეროში შესაძლო დარღვევების გამოტოვებით. მიუხედავად იმისა, რომ მე-8 მუხლი ითვალისწინებდა სახელმწიფოს ნეგატიურ ვალდებულებას და, შესაბამისად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა თავდაპირველად ინდივიდებს სახელმწიფოსთან ურთიერთობაში ნეგატიურ თავისუფლებას ანიჭებდა, სასამართლომ შემდგომში გადაუხვია კონვენციის ავტორების სანყის ფოკუსს სახელმწიფოებისთვის როგორც პოზიტიური ვალდებულებების, ასევე, პირებისთვის პოზიტიური თავისუფლების აღიარებით.⁵

პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება თავდაპირველად არ იყო შეტანილი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ტექსტში, როგორც დამოუკიდებელი უფლება. უფრო მეტიც, კონვენცია თავიდანვე არ აღიქმებოდა, როგორც პერსონალური მონაცემების ადეკვატური დაცვის ინსტრუმენტი, რადგან ეს უკანასკნელი განვითარდა კონვენციის მიღების შემდეგ და შემდგომ განვითარდა ამ სფეროს მარეგულირებელი სპეციალური საერთაშორისო აქტები. მიუხედავად

⁵ B. Van der Sloot, Privacy as Human Flourishing: Could a Shift Towards Virtue Ethics Strengthen Privacy Protection in the Age of Big Data? *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, Vol. 5, Issue 3, 2014, 230-231.

ამისა, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კონვენციამ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა მონაცემთა დაცვის კონცეფციის ევოლუციაში პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლების ფართო ინტერპრეტაციის მიწოდებით და კონვენციის მე-8 მუხლის საზღვრების განსაზღვრით. მრავალმხრივი ხასიათის გათვალისწინებით, ცხადია, რომ კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით პირადი ცხოვრება „ფართო ტერმინია, რომელიც ამომწურავ განმარტებას არ ექვემდებარება“.⁶ ამ მხრივ, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში პერსონალური მონაცემების დაცვის საკითხი მხოლოდ პირადი ცხოვრების უფლებასთან მჭიდრო კავშირში განიხილებოდა. ამიტომ, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო სტაბილურად ავითარებდა პირადი ცხოვრების უფლების ფარგლებს და პატივისცემით განმარტავდა⁷ პერსონალური მონაცემების დაცვის სხვადასხვა ასპექტს.

თუმცა, მხოლოდ 1978 წელს საქმეზე *ტირერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ მიიღო სასამართლომ ცოცხალი ინსტრუმენტის დოქტრინა, რაც გულისხმობს, რომ „კონვენცია არის ცოცხალი ინსტრუმენტი, რომელიც უნდა განიმარტოს დღევანდელი პირობების გათვალისწინებით“.⁸ ტირერის გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, სასამართლომ პირველად აღიარა, რომ კონვენციის დებულებები დინამიკურად უნდა იქნას განმარტებული და ასახავდეს ცვალებადი გარემოს მიმდინარე რეალობას, გამოწვევებსა და საფრთხეებს. ამ მიზეზების გამო, კონვენციაში ჩამოთვლილი უფლებები და თავისუფლებები, რათა იყოს „პრაქტიკული და ეფექტური და არა თეორიული და ილუზორული“, არ უნდა ჩაითვალოს ამონურულად.⁹ ცოცხალი ინსტრუმენტის დოქტრინამ, პირველ რიგში, გავლენა მოახდინა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დებულებებზე. კონვენციის ფარგლებში სასამართლოს მიერ ახალი უფლებებისა და თავისუფლებების მიღებისას მთავარი მითითების ფუნქციის შესრულების შემდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლმა შემდგომში გააფართოვა მისი მოქმედების

⁶ Peck v. the United Kingdom, [2003] ECHR (Appl. No. 44647/98).

⁷ Bărbulescu v. Romania, [2017] ECHR (GC, No. 61496/08).

⁸ Tyrer v. the United Kingdom, [1978] ECHR (Ser. A) No. 26, § 31.

⁹ Airey v. Ireland, [1979] ECHR (Ser. A) No. 32, § 24.

სფერო და უზრუნველყო მონაცემთა დაცვის უფლებაც.¹⁰

მიუხედავად იმისა, რომ მონაცემთა დაცვის უფლება ყოველთვის დაკავშირებულია იდენტიფიცირებული ან იდენტიფიცირებადი პირის შესახებ ინფორმაციასთან, პირადი ცხოვრების უფლება აუცილებლად არ მოიცავს მას. თუმცა, პირადი ცხოვრების უფლება უფრო ფართო პერსპექტივაა, რომელიც მოიცავს უფლებებისა და ღირებულებების ერთობლიობას, მათ შორის უფლებას, რომ მარტო არ იყო, ინტიმურობას, ავტონომიას, პიროვნულობას და ა.შ.¹¹ ასევე აღსანიშნავია, რომ მონაცემთა დაცვის ფარგლები უფრო ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრების ფარგლები, რადგან ის მოიცავს არა მხოლოდ იდენტიფიცირებული პირის შესახებ ინფორმაციას, არამედ იდენტიფიცირებადი პირის შესახებ ყველა ინფორმაციას, რაც მოიცავს ინფორმაციის საკმარისად ფართო სპექტრს.

კიდევ ერთი განსხვავება ეხება კერძო მხარეების პასუხისმგებლობას: მიუხედავად იმისა, რომ პირადი ცხოვრების უფლება ძირითადად ეხება საჯარო ხელისუფლების ვალდებულებებს, არ ჩაერიოს და მიიღოს კანონები პირებს შორის ურთიერთობების უზრუნველსაყოფად, მონაცემთა დაცვის უფლება საკმაოდ იდენტურ ვალდებულებებს აკისრებს როგორც ხელისუფლებას, ასევე კერძო მხარეებს, როგორცაა, მაგალითად, დამსაქმებლები ან მომსახურების მიმწოდებლები.¹² გარდა ამისა, მონაცემთა დაცვის უფლება პირებს სთავაზობს მეტ კონტროლს სხვადასხვა ტიპის მონაცემებზე, ვიდრე პირადი ცხოვრების უფლება. ამგვარად, პერსონალური მონაცემების დაცვა უნდა განიხილებოდეს, როგორც უფლება, რომელიც დიდწილად ემთხვევა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებას და, ამავე

¹⁰ B. Van der Sloot, Privacy as Personality Right: Why the ECtHR's Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of "Big Data", Utrecht Journal of International and European Law, Vol. 31, Issue 80, 2015, 39-40.

¹¹ M. Tzanou, Data Protection as a Fundamental Right Next to Privacy? "Reconstructing" a not so New Right, International Data Privacy Law, Vol. 3, Issue 2, 2013, 89-93.

¹² J. Kokott, C. Sobotta, The Distinction Between Privacy and Data Protection in the Jurisprudence of the CJEU and the ECtHR, International Data Privacy Law, Vol. 3, Issue 4, November 2013, 224-226.

დროულად, უზრუნველყოფს ფიზიკური პირებისთვის დამატებით, განსხვავებულ სარგებელს. პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას სასამართლო სათანადო მნიშვნელობას ანიჭებს იმას, იდენტიფიცირებულია თუ არა პირი.

ცნება “privacy” (კონფიდენციალურობა, პრივატულობა, პირადი სივრცე) ხშირად გამოიყენება საუბარში, ასევე, ფილოსოფიურ, პოლიტიკურ და სამართლებრივ დებატებში, თუმცა, მისი ერთიანი განსაზღვრება არ არსებობს. ამ ცნებას ფართო ისტორიული ფესვები გააჩნია სოციოლოგიურ და ანთროპოლოგიურ ჭრილში. პირადი ცხოვრების უფლება უზრუნველყოფს ინდივიდის შესაძლებლობას, ჩამოაყალიბოს და განავითაროს საკუთარი იდეები საჯარო განხილვისგან დამოუკიდებლად; იგი აძლევს პიროვნებას საშუალებას, მოიხსნას „საჯარო ნილაბი“ და კერძო სივრცეში გამოხატოს თავი განსხვავებული ფორმით. ამასთანავე, აღნიშნული უფლება ქმნის შესაძლებლობას, ინდივიდმა დაამყაროს და განავითაროს ისეთი ურთიერთობები, რომლებიც ეფუძნება არჩევანის თავისუფლებას – კერძოდ, ვისთან იზიარებს იგი პირად შეხედულებებსა და ემოციებს. ეს უფლება ფესვგადგმულია ადამიანური ღირსების პრინციპში და მის პატივისცემაში. „პირადი სივრცის“ შინაარსი და საზღვრები განსხვავდება კონტექსტისა და გარემოებების მიხედვით, რაც მას დინამიკურ და ევოლუციურ ხასიათს ანიჭებს. მრავალ სამართლებრივ სისტემაში აღნიშნული კონცეფცია ხშირად ერევა მონაცემთა დაცვის იდეასთან, რის შედეგადაც კონფიდენციალურობა გაიგება მხოლოდ, როგორც პერსონალური ინფორმაციის მართვა. მიუხედავად ამისა, კონფიდენციალურობა წარმოადგენს ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებას თანამედროვე ეპოქაში და არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ინფორმაციული განზომილებით. პირადი ცხოვრების უფლება გაცილებით ფართოა – იგი მოიცავს ადამიანის შესაძლებლობას, თავად განსაზღვროს საკუთარი ცხოვრების სივრცე და დაცულობა როგორც ფიზიკურ, ისე სულიერ და ურთიერთობით განზომილებებში. მაგალითად, ურთიერთობა მშობელსა და შვილს შორის პირადი ცხოვრების ფარგლებში ექცევა, თუმცა მას ინფორმაციული კატეგორია არ გააჩნია.¹³

¹³ J. Marshall, *Personal Freedom through Human Rights Law?* Leiden, Boston, 2009, 50.

პირადი ცხოვრების უფლება ფართო სფეროა, იგი მოიცავს აზრის ქონის თავისუფლებას, საკუთარ სხეულზე კონტროლის, საცხოვრისში განმარტოების, საკუთარ ინფორმაციაზე კონტროლის, საკუთარი რეპუტაციის დაცვის შესაძლებლობას, თვალთვალისგან დაცვის მექანიზმებს. პირადი ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტის გათვალისწინებით, მისი ამომწურავი დეფინიციის განსაზღვრა სირთულეს წარმოადგენს როგორც ფილოსოფოსი, ისე იურისტი მეცნიერებისათვის.¹⁴ მეტი თვალსაჩინოებისთვის, პირადი ცხოვრების უფლებაში შემავალი საკითხების აღქმის მიზნით, აუცილებელია მოვიშველიოთ ავსტრიელი მეცნიერის, ლუდვიგ ვიტგენშტეინის, მოსაზრება „ოჯახური მსგავსების“ თაობაზე. მაგალითად, ოჯახის წევრებს ახასიათებთ მეტ-ნაკლებად საერთო თვისებები და ნიშნები ერთმანეთის მიმართ, როგორიცაა აღნაგობა, ხასიათი, თვალის ფერი და ა.შ.¹⁵

პირადი ცხოვრების უფლების ფარგლები მნიშვნელოვნად განსხვავდება სხვადასხვა სოციალურ წრეში და, შესაბამისად, მას ცვალებადი და კონტექსტზე დამოკიდებული შინაარსი აქვს. აღნიშნული უფლება არ წარმოადგენს სტატიკურ კატეგორიას – მისი გაგება და საზღვრები იცვლება სოციალური, კულტურული და ისტორიული განვითარების შესაბამისად. ამ დინამიკური ბუნებიდან გამომდინარე, პირადი ცხოვრების უფლების ერთიანი, უნივერსალური განსაზღვრა ურთულეს ამოცანად რჩება.¹⁶ ამასთანავე, თავად პირადი ცხოვრების ბუნებიდან გამომდინარე, მისი საზღვრების მკაცრი და ფორმალური განსაზღვრა შესაძლოა უკუშედეგიანი აღმოჩნდეს, ვინაიდან ეს საფრთხეს შეუქმნის უფლების არსობრივ დაცვას და შეამცირებს მის ადაპტაციის შესაძლებლობას საზოგადოებრივი ცვლილებების პირობებში.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციაში აღნიშნული უფლება ჩამოყალიბებულია ორ პუნქტად: პირველი პუნქტი ადგენს უფ-

¹⁴ D. J. Solove, Conceptualizing Privacy, California Law Review, Vol. 90, 2002, 1088.

¹⁵ კ. გოშაძე, პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და დამუშავების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები, თბილისი, 2017.

¹⁶ D. V. S. Kasper, The Evolution (or Devolution) of Privacy, Sociological Forum, Vol. 20, №1, 2005, 69-70.

ლებებს, რომლებითაც პირები უნდა იყვნენ უზრუნველყოფილი (პირადი და ოჯახური ცხოვრება, საცხოვრებელი და მიმოწერა), ხოლო მეორე პუნქტი ითვალისწინებს აღნიშნული უფლების მიზანშეწონილ შეზღუდვას საჯარო ხელისუფლების მიერ.¹⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში კოსტელო-რობერტსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ აღნიშნა, რომ პირადი ცხოვრება ფართო კონცეფციაა, რომელიც არ ექვემდებარება ამომწურავ განსაზღვრებას,¹⁸ თუმცა, აღსანიშნავია, რომ კონვენციის მე-8 მუხლში მოიაზრება პერსონალური მონაცემების მოძიება, შენახვა,¹⁹ თითის ანაბეჭდის ნიმუშის²⁰ დაცულობა, სამედიცინო ჩანაწერებზე წვდომა.²¹ მართალია, კონვენცია პირდაპირ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებას არ განსაზღვრავს, თუმცა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ მაშინაც კი, როდესაც პირის პირადი მონაცემები არ არის გამჟღავნებული, თუმცა, გავრცელებული ინფორმაციის საფუძველზე მაინც შესაძლებელია მონაცემთა სუბიექტის იდენტიფიცირება, ეს არის კონფიდენციალურობის უფლების დარღვევა, რომელიც მოიაზრება მე-8 მუხლით დაცულ სფეროში.²²

თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარება პერსონალური მონაცემების შეგროვებას, შენახვას, დამუშავებასა და გამჟღავნებას ყოველდღიური ცხოვრების სასიცოცხლო ნაწილად აქცევს, რამაც გამოიწვია მონაცემთა დაცვის უფლების გაჩენა. მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად კონვენციის ტექსტში ეს არ იყო გათვალისწინებული, მონაცემთა დაცვის უფლებამ თავისი კუთვნილი ადგილი დაიკავა კონვენციის სისტემაში. ამჟამად, მონაცემთა დაცვის უფლება, მიუხე-

¹⁷ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Art. 8, Council of Europe Treaty Series No. 5, 1950, 4.

¹⁸ Costello-Roberts v. the United Kingdom, [1993] ECHR (Ser. A) No. 247-C, §36.

¹⁹ Leander v. Sweden, [1987] ECHR (Ser. A) No. 116, §433.

²⁰ S and Marper v. United Kingdom, [2008] ECHR (Appl. Nos. 30562/04 and 30566/04), §116.

²¹ Z v. Finland, [1997] ECHR (Appl. No. 22009/93), §371.

²² W. A. Schabas, The European Convention on Human Rights: A Commentary, Oxford, 2015, 383-384.

დავად იმისა, რომ მჭიდრო კავშირშია პირადი ცხოვრების უფლებასთან, სულ უფრო და უფრო დამოუკიდებელ ადგილებს იძენს.

2. ევროპის კავშირის ქარტია ძირითადი უფლებების შესახებ – პერსონალურ მონაცემთა დაცვა, როგორც დამოუკიდებელი ფუნდამენტური უფლება

ევროკავშირმა, აღიარა რა, რომ მის პოლიტიკას შეიძლება გავლენა ჰქონდეს ადამიანის უფლებებზე, ევროკავშირთან მოქალაქეების „დასაახლოებლად“, 2000 წელს გამოაცხადა „ფუნდამენტურ უფლებათა ქარტიის“ შექმნის შესახებ.

ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა ქარტიის მე-8 მუხლი არ შემოიფარგლება მხოლოდ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებებზე დეკლარირებით, არამედ განსაზღვრავს მის საფუძველში არსებულ ძირითად პრინციპებსა და ღირებულებით ჩარჩოს. ქარტიის დებულებების შესაბამისად, პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება უნდა ხორციელდებოდეს სამართლიანად და კანონის საფუძველზე, მკაფიოდ განსაზღვრული, ლეგიტიმური მიზნებისთვის, იმ პირის თანხმობით, ვის მონაცემებსაც ეხება, ან სხვა კანონიერი საფუძველით, რომელიც გათვალისწინებულია ეროვნულ ან ევროკავშირის კანონმდებლობაში.

მონაცემთა სუბიექტს (data subject) უნდა მიენიჭოს უფლება, ჰქონდეს წვდომა მის შესახებ დამუშავებულ მონაცემებზე, მოითხოვოს მათი გასწორება ან განახლება, ხოლო მონაცემთა დაცვის წესების განხორციელებას უზრუნველყოფდეს ფუნქციურად და ინსტიტუციურად დამოუკიდებელი ზედამხედველი ორგანო.

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება აქტუალურია მონაცემთა დამუშავების ყოველი ფორმისა და ეტაპის მიმართ, განურჩევლად იმისა, უკავშირდება თუ არა კონკრეტული მონაცემი პირად ცხოვრებას ან ახდენს მასზე გავლენას. აღნიშნული უფლება კონცეპტუალურად უფრო ფართო შინაარსისაა, ვიდრე პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება, ვინაიდან მოიცავს მონაცემთა დამუშავების პროცესის ყველა ელემენტს – შეგროვებიდან, შენახვიდან და გადაცემიდან, მათი ნაშლის ან ანონიმიზაციის ჩათვლით.²³

²³ Charter of Fundamental Rights of the European Union, art. 8, OJ C 326, 26.10.2012, 397.

ამრიგად, ქარტიის მე-8 მუხლი წარმოადგენს ავტონომიურ და თვითდამკვიდრებულ უფლებრივ გარანტიას, რომლის მოქმედება არ არის დამოკიდებული პირადი ცხოვრების უფლების დარღვევის დადგენაზე. მონაცემთა დამუშავების ნებისმიერი ოპერაცია უნდა ექვემდებარებოდეს სათანადო სამართლებრივ კონტროლს და ტექნიკურ დაცვას, რაც წარმოადგენს ადამიანის ღირსებისა და თვითნებური ჩარევისგან დაცვის განუყოფელ ელემენტს. ქარტია იცავს არა მხოლოდ პირადი და ოჯახური ცხოვრების (მუხლი 7), არამედ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებასაც (მუხლი 8). ამ უკანასკნელის დაცვას დოკუმენტი ევროკავშირის სამართალში ცალსახად ზრდის ფუნდამენტური უფლების დონემდე. ევროკავშირის ინსტიტუტებმა და ორგანოებმა, ისევე როგორც წევრმა სახელმწიფოებმა, ეს უფლება გარანტირებულად უნდა დაიცვან და პატივი სცენ ევროკავშირის სამართლის პრინციპების დანერგვისას (ქარტიის 51-ე მუხლი). ქარტიის მე-8 მუხლი, რომელიც მონაცემთა დაცვის დირექტივის შექმნიდან რამდენიმე წელიწადში ჩამოყალიბდა, მოიცავს მანამდე არსებულ ევროკავშირის კანონმდებლობას მონაცემთა დაცვის შესახებ. შესაბამისად, ქარტია მკაფიოდ მიუთითებს არა მხოლოდ მონაცემთა დაცვის უფლებაზე (მუხლი 8(1)), არამედ, მათი დაცვის ძირითად პრინციპებზეც (მუხლი 8(2)); დაბოლოს, ქარტიის 88(3) მუხლი ადგენს მოთხოვნას დამოუკიდებელი ორგანოს შესახებ, რომელიც გააკონტროლებს ამ პრინციპების განხორციელებას.

ლისაბონის ხელშეკრულების მიღება მნიშვნელოვანი მოვლენაა მონაცემთა დაცვის სამართლის განვითარებაში: მან ქარტიას სამართლებრივად სავალდებულო ინსტრუმენტის სტატუსი მიანიჭა ძირითადი კანონმდებლობის დონეზე და უზრუნველყო პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება. ამ უფლებას კონკრეტულად ადგენს ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების (TFEU) მე-16 მუხლი, კერძოდ, ხელშეკრულების იმ ნაწილში, რომელიც ევროკავშირის ზოგად პრინციპებს ეთმობა.²⁴ მუხლი ქმნის ახალ სამართლებრივ საფუძველსაც, რომელიც ევროკავშირს აძლევს მონაცემთა დაცვის საკითხებზე სამართლებრივი ჩარჩოს შემუშავების უფლებამოსილებას. ეს წარმოადგენს არსებითად მნიშვნელოვან მოვლენას, ვინაიდან

²⁴ ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა სააგენტო და ევროპის საბჭო (სქოლიო 2), 34.

ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ჩარჩო – განსაკუთრებით კი მონაცემთა დაცვის დირექტივა – თავდაპირველად დაფუძნებული იყო შიდა ბაზრის სამართლებრივ საფუძველზე და მიზნად ისახავდა წევრ სახელმწიფოთა ეროვნული კანონმდებლობების დაახლოებას. აღნიშნული აუცილებლობა განპირობებული იყო იმით, რომ მონაცემთა დაცვის რეგულაციებში არსებული განსხვავებები არ გამხდარიყო დაბრკოლება ევროკავშირის ფარგლებში პერსონალურ მონაცემთა თავისუფალი გადაადგილებისთვის.

3. სასამართლო პრაქტიკა

მიუხედავად იმისა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება არ არის ავტონომიური უფლება კონვენციის სხვა უფლებებისგან განსხვავებით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღიარა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვას ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს პირის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, სახლისა და კორესპონდენციის პატივისცემის უფლებით სარგებლობისთვის, როგორც ეს გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლით.²⁵ სასამართლო თავის გადანყვეტილებებში პერსონალური მონაცემების ცნების განმარტებისთვის იყენებს ევროპის საბჭოს 108-ე კონვენციას²⁶ და ნათლად მიუთითებს, რომ პერსონალური მონაცემების ცნება განისაზღვრება, როგორც „ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც ეხება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად პირს“.²⁷

სასამართლო სხვადასხვა გადანყვეტილებაში განმარტავს, რომ მხოლოდ პირდაპირ პიროვნებასთან დაკავშირებული მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაციის გარდა, როგორიც არის სახელი და გვარი,²⁸

²⁵ Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland, [2017] ECHR (Appl. No. 931/13), §137; გადანყვეტილება (სქოლიო 21), §95.

²⁶ Amann v. Switzerland, [2000] ECHR (Appl. No. 27798/95), §65.

²⁷ Haralambie v. Romania, [2009] ECHR (Appl. No. 21737/03), §77.

²⁸ Guillot v. France, [1996] ECHR (Appl. No. 22500/93), §§21-22; Mentzen v. Latvia, [2004] ECHR (Appl. No. 71074/01); Güzel Erdagöz v. Turkey, [2008] ECHR (Appl. No. 37483/02), §43; Garnaga v. Ukraine, [2013] ECHR (Appl.

პერსონალური მონაცემების უფლების ქვეშ, შესაძლებელია, დაცული იყოს ისეთი ინფორმაცია, რომელიც არაპირდაპირ, თუმცა მაინც უკავშირდება კონკრეტულ პირს.²⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების მიხედვით, შეგვიძლია ჩამოვთვალოთ ის ნიშნები, რითაც შეიძლება მოხდეს პირის იდენტიფიცირება: ხმის ნიმუშად გამოსაყენებელი ჩანაწერების განხორციელება, რომელიც ხდება მუდმივად და ექვემდებარება სხვა პირების მხრიდან ანალიზს,³⁰ უჯრედული ნიმუშებისა და დნმ პროფილების დამუშავება (მათ შორის, თითის ანაბეჭდები)³¹ ინფორმაცია, რომელიც შეიცავს პირის საბანკო დეტალებს ან ინფორმაცია პროფესიული საქმიანობის შესახებ,³² მონაცემები, რომელიც მოპოვებულია სოციალური ქსელებიდან მიღებული ინფორმაციიდან, კერძოდ, პირადი მიმოწერებიდან,³³ მონაცემები, მოპოვებული ვიდეოთვალთვალის განხორციელებით,³⁴ მონაცემები ინდივიდის დაბადებისა და მიტოვების შესახებ (მათ შორის, ისეთი ინფორმაცია, რომელიც საჭიროა პირის იდენტობისა და წარმომავლობის დასადგენად),³⁵ საქორწინო კონტრაქტში შეტანილი ინფორმაცია, მათ შორის, ქონების აქტივების წილობრივი განაწილება, საცხოვრებელი ადგილისა და ალიმენტის გადახდის პირობები³⁶ და ა.შ.

No. 20390/07), §36; *Henry Kismoun v. France*, [2013] ECHR (Appl. No. 32265/10), §25; *Hájovský v. Slovakia*, [2021] ECHR (Appl. No. 7796/16) §§11-12 and 41.

²⁹ *Benedik v. Slovenia*, [2018] ECHR (Appl. No. 62357/14), §§107-108.

³⁰ *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, [2001] ECHR (Appl. No. 44787/98), §59.

³¹ გადაწყვეტილება (სქოლიო 20), §§70-77.

³² *M.N. and Others v. San Marino*, [2015] ECHR (Appl. No. 28005/12), §51.

³³ *Bărbulescu v. Romania*, [2017] ECHR (Appl. No. 61496/08), §§18, 74-81.

³⁴ *Antović and Mirković v. Montenegro*, [2017] ECHR (Appl. No. 70838/13), §§44-45.

³⁵ *Gaskin v. the United Kingdom*, [1989] ECHR (Ser. A no. 160), §39; *Mikulić v. Croatia*, [2002] ECHR (Appl. No. 53176/99), §§ 54-64; *Odièvre v. France*, [2003] ECHR (Appl. No. 42326/98), §§28-29.

³⁶ *Liebscher v. Austria*, [2021] ECHR (Appl. No. 5434/17), §§ 31 and 68.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლიდან ჩანს, რომ პერსონალური მონაცემების მიმართ მოქმედებები ექცევა კონვენციის მე-8 მუხლის ფარგლებში იმ შემთხვევაში, თუ: ინფორმაცია გროვდება კონკრეტულ პიროვნებაზე,³⁷ მონაცემები არის მუდმივი და სისტემატური დამუშავების საგანი,³⁸ ან გამოყენებულია ანალიზის პროცესში, იმისათვის, რომ მოხდეს კონკრეტული პირის იდენტიფიცირება.³⁹ დაბოლოს, იმისთვის, რომ ამოქმედდეს მე-8 მუხლი, პერსონალური მონაცემების დამუშავების შედეგებმა უნდა მიაღწიოს გარკვეულ სერიოზულობას და ზიანი უნდა მიაყენოს პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებით სარგებლობას.⁴⁰ მაგალითისთვის, საქმეში *ვუჩინა ხორვატიის წინააღმდეგ* განმცხადებელი იყო პირი, რომლის ფოტოც ჟურნალში მცდარი სათაურით გამოაქვეყნეს. სასამართლომ მსჯელობის დროს განმარტა, რომ მცდარი სათაური არ იყო იმ სიმძიმის ჩარევა და არ გამოიწვია ისეთი უხერხულობა საზოგადოებაში, რომ საკმარისი ყოფილიყო კონვენციის მე-8 მუხლის გამოსაყენებლად, შესაბამისად, ჩარევა უფლებაში არ დადგინდა.⁴¹

ფიზიკური პირის იდენტიფიცირებასთან დაკავშირებით საინტერესო განმარტება გააკეთა დიდი ბრიტანეთის უზენაესმა სასამართლომ⁴² და აღნიშნა, რომ აუცილებელი არ არის ინფორმაცია პირდაპირ ეხებოდეს ფიზიკურ პირს და მარტივად იყოს იდენტიფიცირებადი, როგორც მონაცემთა სუბიექტი, არამედ, შესაძლებელია, პირი იყოს რომელიმე ჯგუფის ყოფილი ან აქტიური წევრი, ან საზოგადოების მხრიდან ასოცირდებოდეს ჯგუფის წევრად.

პირადი ცხოვრების უფლების შესახებ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადანყვეტილებები, ძირითადად,

³⁷ *Amann v. Switzerland*, [2000] ECHR (Appl. No. 27798/95), §§66-67; *Rotaru v. Romania*, [2000] ECHR (Appl. No. 28341/95), §§43-44.

³⁸ *Uzun v. Germany*, [2010] ECHR (Appl. No. 35623/05), §51.

³⁹ *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, [2001] ECHR (Appl. No. 44787/98), §57.

⁴⁰ *M.L. and W.W. v. Germany*, [2018] ECHR (Appl. Nos. 60798/10 and 65599/10), §88.

⁴¹ *Vučina v. Croatia*, [2019] ECHR (Appl. No. 58955/13), §50.

⁴² *Geoffrey Driver v Crown Prosecution Service*, [2022] EWHC 2500 (KB).

უფლებათა დაცვის ევროპულ მოდელში არსებული სტანდარტების შემცველია. ერთ-ერთ გადანყვეტილებაში⁴³ სასამართლომ მიიჩნია, რომ „ზოგადად, პირადი ცხოვრება გულისხმობს ინდივიდის ცხოვრებისა და განვითარების კერძო სფეროს. უფლება პირად ცხოვრებაზე კი, ერთი მხრივ, ნიშნავს ინდივიდის შესაძლებლობას, პირადად, საკუთარი შეხედულებისამებრ, დამოუკიდებლად შექმნას და განავითაროს თავისი კერძო ცხოვრება, ხოლო, მეორე მხრივ იყოს დაცული და უზრუნველყოფილი მის კერძო სფეროში სახელმწიფოს, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა პირების ჩარევისგან.“ ნიშანდობლივია, რომ პირადი ცხოვრების ფართო და მრავალმხრივი შინაარსიდან გამომდინარე, შეუძლებელია მისი ზუსტი და ამომწურავი განმარტება. მეტიც, სხვა გადანყვეტილებაში,⁴⁴ სასამართლომ აღნიშნა, რომ „ეს უფლება სასიცოცხლოდ აუცილებელია ადამიანის თავისუფლების, თვითმყოფადობისა და თვითრეალიზაციისათვის, მისი სრულყოფილად გამოყენების ხელშეწყობა და დაცვა არსებითად განმსაზღვრელია დემოკრატიული საზოგადოების განვითარებისთვის.“

რამდენადაც ევროპული კავშირის სამართალი მეტად განვითარებულ დებულებებს შეიცავს მონაცემთა დაცვასთან მიმართებით, არაა გასაკვირი, რომ ევროპული კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს პრაქტიკა მრავალფეროვანია. სასამართლომ არაერთხელ მიუთითა ამ უფლების ფუნდამენტურ ხასიათზე. საყურადღებოა ისიც, რომ გადანყვეტილებებში მონაცემთა დაცვის უფლების განხილვა ხდება დამოუკიდებელი სამართლებრივი სიკეთის ჭრილში, მიუხედავად იმისა, რომ მას კავშირი აქვს ადამიანის პირად ცხოვრებასთან. გარდა ამისა, სასამართლოს გადანყვეტილებები მნიშვნელოვნად ახდენს მო-

⁴³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის გადანყვეტილება საქმეზე №1/3/407 „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე ე. ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

⁴⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 24 ოქტომბრის გადანყვეტილება საქმეზე №1/2/519 „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ჩუგოშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ნაცემთა დაცვის სამართალში არსებული ამა თუ იმ ტერმინის, ასევე, პრინციპებისა და წესების ინტერპრეტაციას. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი მონაცემთა დაცვის ევროპული კავშირის მოდელს იზიარებს, შესაბამისად, მიზანშეწონილია სასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილების განხილვა. ევროპული კავშირის ფარგლებში მონაცემთა დაცვის კანონმდებლობით დამკვიდრებული ერთ-ერთი საკვანძო ცნება – „პერსონალური მონაცემი“ – არაერთხელ გახდა განმარტების საგანი. ერთ-ერთ საქმეში⁴⁵ სასამართლო დაეყრდნო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომას და განმარტა, რომ პროფესიული სახის ქმედებათა შესახებ ინფორმაციაც კი ექცევა პირადი ცხოვრების დაცული სფეროს ფარგლებში იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაცია იდენტიფიცირებული ფორმითაა მოცემული.⁴⁶ ზოგადად, სამართლებრივი აქტები არ აკონკრეტებენ, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს პერსონალურ მონაცემად, ისინი ადგენენ რეგულირების ზოგად წესს და პერსონალურ მონაცემს უწოდებენ პირის შესახებ არსებულ ინფორმაციას. ამავე მიდგომას ამკვიდრებს „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი. მისი მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტის თანახმად, პერსონალური მონაცემი არის: „[...] ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს. პირი იდენტიფიცირებადია, როდესაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება პირდაპირ ან არაპირდაპირ, კერძოდ, საიდენტიფიკაციო ნომრით ან პირის მახასიათებელი ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურული ან სოციალური ნიშნებით“. როგორც ვხედავთ, პერსონალური მონაცემი შესაძლოა ყველა ამ ნიშნით გამორჩეული ინფორმაცია აღმოჩნდეს, იმ პირობით, რომ მონაცემები იდენტიფიცირებაუნარიანობის მოთხოვნას აკმაყოფილებს.

⁴⁵ Joined Cases C-92/09 and C-93/09, Volker und Markus Schecke GbR and Hartmut Eifert v. Land Hessen, [2010] ECR I-11063.

⁴⁶ ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა სააგენტო და ევროპის საბჭო (სქოლიო 2), 50, 55.

ECHR-ის პრაქტიკა მკაფიოდ აჩვენებს, რომ კონფიდენციალურობა წარმოადგენს პირად, სივრცობრივ და კორესპონდენციის (**correspondence**) უფლებას, ხოლო პერსონალურ მონაცემთა დაცვა – ინფორმაციის სამართლებრივ კონტროლს. ზღვარი გადის იქ, სადაც პირადი სივრციდან მიღებული ინფორმაცია დამუშავებულია, შენახულია ან დოკუმენტირებულია სისტემურად და მასზე ვრცელდება სამართლებრივი რეგულირება. თუმცა, სასამართლო ყოველთვის იყენებს ერთიანი მე-8 მუხლის სტანდარტების ტესტს – კანონის მარეგულირებელი ხასიათის, ლეგიტიმური მიზნის და პროპორციულობის შეფასების საფუძველზე.⁴⁷

სასამართლოს იურისპრუდენცია ასახავს მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხს, განსაზღვრავს მონაცემთა დაცვის უფლების ფარგლებს, მის კატეგორიებს და რომელი ოპერაციები წარმოადგენს მონაცემთა დამუშავებას. სწორედ ევოლუციური დოქტრინა აძლევს სასამართლოს უფლებამოსილებას, განსაზღვროს მონაცემთა დაცვის ფარგლები სწრაფი ტექნოლოგიური განვითარების გათვალისწინებით, ხოლო ხელმისაწვდომობისა და განჭვრეტადობის დოქტრინა წარმოადგენს მონაცემთა სუბიექტების უფლებების, ასევე, მონაცემთა დაცვის ძირითადი პრინციპების სასამართლო ინტერპრეტაციის საფუძველს. თუმცა, გარკვეული მოსაზრება ჩნდება კონფიდენციალურობის გონივრული მოლოდინებისა და მონაცემთა დაცვის განსხვავებული წესების დაბალანსებისას. მიუხედავად იმისა, რომ კონფიდენციალურობისა და პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლებები მნიშვნელოვნად ემთხვევა ერთმანეთს, ისინი მაინც არ უნდა ჩაითვალოს პრაქტიკულად იდენტურად. სასამართლოს ბოლოდროინდელი პრეცედენტული სამართლიდან აშკარაა, რომ ამ ორ უფლებას შორის განსხვავება არსებობს და სასამართლოს როლია მონაცემთა დაცვის კონკრეტული, განსხვავებული მოთხოვნების უზრუნველყოფა.

⁴⁷ Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, ECtHR, 28 February 2025, 7, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng> [16.11.2025]; Zakharov v. Russia, [2015] ECHR (Appl. No. 47143/06), §159.

III. ზღვარი და განსხვავება: კონცეპტუალური და სამართლებრივი შეხედულებები

კონფიდენციალურობის უფლება მოიცავს ფართო სპექტრს – მათ შორის, ადამიანის ცხოვრების ისეთი ასპექტების დაცვას, როგორებიცაა პირადი ურთიერთობები, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახური კავშირები ან ცხოვრების წესი. ეს უფლება მიმართულია პირადი სივრცის დაცვისკენ, მაშინ როდესაც პერსონალური მონაცემების დაცვა ფოკუსირებულია ინფორმაციულ კონტროლზე – ვინ აგროვებს, როგორ ამუშავებს და რა მიზნებისთვის იყენებს კონკრეტული პირის შესახებ მონაცემებს. კონფიდენციალურობა უფრო შინაარსობრივია და ეხება პირის ცხოვრების არსებით მხარეებს. მონაცემთა დაცვა ტექნიკურ-იურიდიული ინსტრუმენტია, რომელიც ითვალისწინებს ინფორმაციის დამუშავების პროცესის სამართლებრივ რეგულირებას.

მაგალითად, თუ საჯარო სივრცეში განხორციელებული ვიდეო-დაკვირვება შეეხება პირის გადაადგილების მონიტორინგს, ეს შეიძლება განიხილებოდეს კონფიდენციალურობის დარღვევად. თუმცა, თუ აღნიშნული ვიდეომასალა ინახება, კატეგორიზდება და გამოიყენება შემდგომი ანალიზისთვის, მაშინ უკვე პერსონალურ მონაცემთა დამუშავებასთან გვაქვს საქმე.

კონფიდენციალურობის უფლება ფორმალურად გარშემორტყმულია ადაპტაციით, რომელიც უზრუნველყოფს პიროვნების თავისუფალ განსაზღვრებას იმაზე, თუ რომელი ასპექტები მისი ცხოვრების უნდა გახდნენ ღია ან დაცული მესამე მხრიდან. აღნიშნული უფლება მოიცავს არა მხოლოდ მონაცემთა დამუშავების ფაქტს, არამედ ინტიმურ სივრცეში ჩარევას – პირველადი ავტონომიური სივრცის შეზღუდვას, როგორიცაა ფარული ვიდეოთვალთვალი, აუდიოჩანაწერი ან მიმოწერის წაკითხვა. შესაბამისად, სახელმწიფო უფლებამოსილებების ან კერძო სუბიექტების მიერ განხორციელებულმა ნებისმიერმა ჩარევამ, მონაცემთა „დამუშავების“ ფორმის გარეშე, შეიძლება გამოიწვიოს უფლების დარღვევა, თუ იგი არ შეესაბამება იმ სტანდარტებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კონვენციის მე-8 მუხლით.⁴⁸ სა-

⁴⁸ Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, ECtHR, 28 February 2025, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng> [16.11.2025].

ხელმძღვანელო დებულებების მიხედვით, ნებისმიერი ჩარევა კონფიდენციალურობის უფლებაში (negative obligation) უნდა იყოს (ა) კანონით დადგენილი, (ბ) ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდეს (გ), უნდა იყოს ნაკლებ შემზღუდავი (დ) პროპორციული დემოკრატიული საზოგადოების მოთხოვნებთან მიმართებით.⁴⁹

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლება ფოკუსირებულია ინდივიდის ინფორმაციული დამოუკიდებლობისა და კონტროლის უზრუნველყოფაზე. ეს უფლება გულისხმობს, რომ თითოეულ პირს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა განსაზღვროს, როგორ გამოიყენება მის შესახებ არსებული მონაცემები, ვინ იღებს მათ, რომელ პროცესებს ექვემდებარება და რა სამართლებრივი ნორმებით რეგულირდება მათი მოპოვება, შენახვა, გადაცემა ან სხვა გამოყენება. იგი წარმოადგენს სამართლებრივ და ადმინისტრაციულ მექანიზმს, რომელიც იცავს პიროვნებას ნებისმიერი ჩარევისგან მონაცემთა დამუშავების პროცესში, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის უსაფრთხოებას და კანონის დაცვას.⁵⁰ ასევე მნიშვნელოვანია, რომ მონაცემთა დამუშავება შეიძლება შეეხოს ისეთ ინფორმაციას, რომელიც, იმის მიუხედავად, ხომ არ არის კლასიკურად ინტიმური ან „პირადი“ (მაგალითად: იდენტიფიკატორები, ბიომეტრია, ქულები, მზა ჩანაწერები), ექვემდებარება მკაცრ სამართლებრივ რეგულაციას – რაც ხაზს უსვამს პერსონალური მონაცემების დაცვის ავტონომიურ ხასიათს.

ამგვარად, ამ ორ უფლებას შორის განსხვავება შეზღუდული არ არის მხოლოდ არსებით საერთო სივრცეზე – ისინი ემყარებიან განსხვავებულ ლოგიკასა და სამართლებრივი დაცვის პრინციპებს: ერთია პირადი ცხოვრების და კომუნიკაციების ეკოსისტემის დაცვა, მეორე კი – ინფორმაციის სამართლებრივი წონისა და პროცესების კონტროლი. მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, მსჯელობა უნდა

⁴⁹ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Art. 8, Council of Europe Treaty Series No. 5, 1950, 4.

⁵⁰ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ L 119, 4.5.2016, pp. 1–88, Recital 39.

დაიწყო კონფიდენციალურობის დაცვის საზღვრიდან და შემდეგ გადავიდეთ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივ ჩარჩოებზე და მისი საზღვრებზე.⁵¹

IV. დასკვნა

მონაცემთა დაცვა თავისი წარმოშობის ეტაპიდანვე მჭიდროდ იყო დაკავშირებული კონფიდენციალურობის უფლებასთან, რის შედეგადაც წარმოიშვა სირთულე არა მხოლოდ მის კონცეპტუალურ განსაზღვრებაში, არამედ მის სამართლებრივ ფარგლებსა და უნიკალურ ღირებულებაში. მონაცემთა დაცვის სფეროს ფრაგმენტაცია ნაწილობრივ განპირობებულია გლობალური, უნივერსალური საერთაშორისო ხელშეკრულების ან შესაბამისი სამართლებრივი ინსტრუმენტის არარსებობით. შესაბამისად, საკვანძო სამართლებრივი საკითხი არის ის, უზრუნველყოფს თუ არა მიმდინარე სამართლებრივი სისტემები, განსაკუთრებით კი კონვენციის ჩარჩო, პერსონალური მონაცემების უფლებრივად ადეკვატურ დაცვას, რადგან ის პირდაპირ არ არის ნახსენები არც კონვენციაში და არც მის ოქმებში.⁵²

სტატია ავლენს ძირითად კონცეფციებს, რომლებსაც სასამართლო იყენებს მონაცემთა დაცვის საქმეებში. მონაცემთა ანალიზისა და შედარებითი მეთოდების გამოყენებით, მივდივართ დასკვნამდე, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ხელს უწყობს ამ უფლების განვითარებას მონაცემთა დაცვის ძირითადი პრინციპების განსაზღვრით, რომლებიც შეესაბამება ამ სფეროში საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებიდან გამომდინარე ძირითად სტანდარტებს, მათ შორის, 108-ე კონვენციას და ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის შესაბამის კანონმდებლობას. შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა

⁵¹ J. Kokott, Ch. Sobotta, The distinction between privacy and data protection in the jurisprudence of the CJEU and the ECtHR, International Data Privacy Law, 2013, Vol. 3, No. 4, p. 222-228.

⁵² European Court of Human Rights (ECHR): “Guide on the CaseLaw – Data Protection”, <<https://rm.coe.int/guide-data-protection-eng-1-2789-7576-0899-v-1/1680a20af0>> [16.11.2025].

ევროპულმა სასამართლომ (ECtHR) დაადგინა, რომ პერსონალური მონაცემები უნდა შეგროვდეს მხოლოდ კანონის შესაბამისად, კონკრეტული და ლეგიტიმური მიზნებისთვის და სახელმწიფოების ვალდებულებაა, შექმნან ადეკვატური, ხელმისაწვდომი და საკმარისად პროგნოზირებადი მონაცემთა დაცვის კანონმდებლობა. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ სამართლიანი ბალანსი იყოს დაცული მონაცემთა შეგროვების, დამუშავების, შენახვის ან გამჟღავნების მიზანსა და მის გავლენას შორის ინდივიდის უფლებებზე.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) პრეცედენტული სამართალი ადასტურებს, რომ პერსონალური მონაცემების ბუნება წარმოადგენს დინამიურ და ფართო კატეგორიას, რომლის სამართლებრივი ჩარჩოს განვითარება სასამართლოს მიერ თანდათანობით ხდება, ახალი ტექნოლოგიური მიღწევებისა და თანამედროვე სოციალურ-სამართლებრივი პირობების გათვალისწინებით. სასამართლოს პრაქტიკა ხაზს უსვამს, რომ პერსონალური მონაცემები მოიცავს უფრო ფართო სპექტრს, ვიდრე უბრალოდ პირადი ცხოვრების უფლებით დაცული ინტერესები, რაც განპირობებულია ინფორმაციის განსხვავებული ტიპებისა და დამუშავების პროცესების მრავალფეროვნებით. შესაბამისად, პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება, რომელიც დასაბამს იღებს პირადი ცხოვრების უფლებიდან, დამოუკიდებელ სამართლებრივ სუბსტანციას წარმოადგენს; იგი დაკავშირებულია პირადი ცხოვრების უფლებასთან, მაგრამ ამასთანავე აღესრულება განსაკუთრებულ, ინფორმაციაზე ორიენტირებულ სამართლებრივ რეჟიმში, რომელიც უზრუნველყოფს ინდივიდის ინფორმაციულ თვითგამორკვევასა და სამართლებრივი უსაფრთხოებას.⁵³

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იურისპრუდენცია ემსახურება ორ ურთიერთდაკავშირებულ მიზანს: ერთი მხრივ, ხელს უწყობს პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლების სამართლებრივ განვითარებას, ხოლო, მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს მონაცემთა დაცვის ძირითადი პრინციპებისა და მონაცემთა სუბიექტის უფლებების ინტერპრეტაციის თანმიმდევრულობას თანამედროვე ტექნო-

⁵³ S. and Marper v. the United Kingdom, [2008], ECHR (Appl. No. 30562/04 and 30566/04), §103.

ლოგიურ და სოციალურ გამოწვევებთან შესაბამისობაში. მიუხედავად იმისა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვა პირდაპირ არ არის მინიშნებული კონვენციის ხელშეკრულებებში, სასამართლო აღიარებს მას ფუნდამენტურ უფლებად და თანდათან ზრდის მისი დამოუკიდებლობისა და მნიშვნელობის ხარისხს. თუმცა, არსებული მდგომარეობის მიხედვით, შენარჩუნებულია მუდმივი სამართლებრივი საჭიროება მონაცემთა დაცვის უფლების კონვენციის სისტემაში აღიარებადი ავტონომიური სტატუსის მინიჭებისა, რაც უზრუნველყოფს მონაცემთა სუბიექტის უფლებების მაღალ დონეზე დაცვას, ინარჩუნებს შესაბამისობას საერთაშორისო სტანდარტებთან და აძლევს საშუალებას მონაცემთა დაცვის უფლებას დაიმკვიდროს თავისი სამართლებრივი ადგილი არსებულ ადამიანის უფლებათა ჩარჩოში.